

OTA-ONALARNI OILA TOMORQASIDAN QO‘SHIMCHA DAROMAD OLISHGA TAYYORLASH

Usanov Sherzod Abdulaxatovich

Samarqand Viloyati XTXQTMOHM Pedagogika, psixologiya va ta’lim
texnologiyalari kafedrası katta oqituvchisi.

ANNOTATSIYA

Maqolada ota-onalarni oila tomorqasidan qo‘shimcha daromad olish, oila daromad manbaini kengaytirishga oid hayotiy ma’lumotlar, tavsiyalar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: ishlab chiqarish, moddiy, ma’naviy, ijtimoiy rivojlantirish, ijtimoiy mas’uliyat, bilim, dars.

ANNOTATION

The article covers vital information and recommendations for parents to get additional income from the family estate, to expand the source of family income.

Key words: production, material, spiritual, social development, social responsibility, knowledge, lesson.

O‘zbekiston xalqining xonadonini obod va farovon hayot kechirishini ta’minlash hozirgi davrning dolzarb vazifalaridandir. Bu vazifani amalga oshirish uchun har bir inson oilada o‘zining barcha imkoniyatlarini ishga solishi va undan to‘la-to‘kis foydalanish zarur. Buning uchun inson hayotida, mehnat jamoasida ishlash bilan birga oilada bo‘sh vaqtda biror qo‘shimcha mehnat bilan shug‘ullanishi darkor. Axir insonning sihat-salomatligi va barcha extiyojlari uning jismoniy harakatlari evaziga ta’minlanadi. Inson hayotida yaxshi yoki yomon yashashi, oila a‘zolarining farovon va to‘q yashashi ham ularning harakatlariga bog‘liq.

Bu haqda bir asr avval Abdulla Avloniyning «Sihatimiz, saodatimiz, sarbatimiz, sabrimiz, qanoatimiz al-hosil butun hayotimiz harakatlarimizga bog‘liqdir. Harakatli odamlar tezgina maqsadlariga yeturlar. Yalqov kishilar barcha ne‘matlardan mahrum bo‘lib xorlikda qolurlar» -deb bildirgan fikri ob’ektiv zarurat bo‘lib qolmoqda.

Haqaqatan ham insonning sihat-salomat bo‘lib oilasi obod bo‘lishi va farovon yashashi uning bevosita harakatlariga bog‘liq. Shunday ekan Abdulla Avloniy ta’kidlaganidek inson hayotda doim birovga tobe bo‘lib xor bo‘lmasligi uchun harakat qilishi zarur. Chunki harakat inson hayotini ta’minlaydigan va maqsadga erishtiradigan amaliy vosita. Demak, inson bir marta berilgan hayotda oilasi obod bo‘lishi va farovon turmush kechirishi uchun harakatchan bo‘lmog‘i va foydali unumli mehnat topib u

bilan bevosita shug‘ullanishi shart ekan. Kishi harakat qilmasa, hech narsaga erisha olmaydi. Odam uchun kerak bo‘ladigan barcha narsa va ne‘matlar harakatsiz o‘z-o‘zidan paydo bo‘lmaydi.

Shuning uchun mamlakat oilalarining shaxsiy tomarqa va uy joy atrofidan unumli foydalanish, qo‘shimcha daromad olish madaniyatini tashkil qilish, oshirish va takomillashtirish o‘ta dolzarb ijtimoiy muammo bo‘lib qolmoqda. Mazkur ijtimoiy muammoni amalga oshirishi, mamlakat bozorlaridagi narx-navoning barqarorlashiga, aholi bandligini ta‘minlashga va turmush tarzining yuksalishiga bevosita zamin yaratadi. Shunday ekan, aholi bevosita nima uchun oila tomarqasidan unumli foydalanib qo‘shimcha daromad olmasligi kerak? agar barcha oilalar shaxsiy tomarqadan unumli foydalanishni o‘rgansa, avval oilalar so‘ng mamlakat boy bo‘ladi. Oilalar boy bo‘lmasa, mamlakat boy bo‘lmaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 20-dekabrdaqi pq-55-son qarorida “Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va aholining daromad manbaini kengaytirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarorida ham oilada chorvachilik (qoramol, qo‘y, echki), baliqchilik, quyunchilik, asalarichilik, kurkachilik va parrandachilik, biogumus ishlab chiqarish, “dala do‘konlari”ni qurish va ko‘chma muzlatkichlarni o‘rnatish, bog‘dorchilik (ko‘chatchilik), uzumchilik (tok so‘risi) va limonchilikni tashkil etish, issiqxona qurish, oilaviy mehmon uylari, xostellar, o‘tov lagerlari majmuasi yaratish kabi oilaviy daromad oilsh yo‘nalishlariga keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Imtiyozli davr bilan kreditlar ajratilmoqda.

Yurtimiz aholisining aksariyati shaxsiy tomarqa, uy joy atrofidan unumli foydalanmaydi. Oqibatda oilalarning moddiy imkoniyatlari ya‘ni mahsulot ishlab chiqarishi yo‘qolyapti, qo‘shimcha daromad olinmayapti. Buning asosiy sababi ba‘zi oila boshliqlardagi loqaydlik, beparvolik, mas‘uliyatsizlik, o‘zi bo‘larga tashlab qo‘yishi deb xulosa chiqarsak to‘g‘ri bo‘ladi.

Loqaydlik haqida buyuk bobomiz Amir Temur o‘gitlarining birida «Shijoatli, baquvvat, tadbirkor bir kishi minglab loqayd tadbirsiz odamlardan afzal» deganda haq bo‘lgan.

Ba‘zi oilalardagi loqaydlik, befarqlik ko‘plab oilalardagi yetishmovchilik va mamlakatga esa iqtisodiy zarar keltirmoqda. Natijada ba‘zi oilalar hayotida ko‘plab iqtisodiy muammolarni yuzaga keltirmoqda. Demak, insonga, oilaga, davlatga foyda keltirishning, zarar keltirmaslikning yagona yo‘li oila tomarqasi va uy joy atrofidan unumli foydalanib qo‘shimcha daromad olish hozirgi hayotning zaruriy talabi bo‘lib qolmoqda.

Keng aholiga xususan ota-onalarga oilasi qishloqda yo shaharda yashaydimi qat’iy nazar o‘z shaxsiy tomarqasi, uy joy atrofidaqi har bir kvadrat maydondan maksimal foydalanishni o‘rgatish, odatlantirish shart. Mamlakat oilalarining tomarqa,

uy joy atrofidan qo‘shimcha daromad olishni ta‘minlash uchun ota-onalar va ayniqsa mehnatga layoqatli yoshlar orasida ma‘rifiy tarbiyaviy targ‘ibotni olib borish lozim. Chunki ba‘zi yoshlarning kundalik hayot turmush haqidagi fikrlari teran emas. Shuning uchun ular o‘zlarining bo‘sh vaqti va kuchlarini avvalo o‘zlari, oilasi va mamlakatning rivojlanishiga sarf qilishlari maqsadga muvofiq. Targ‘ibotchi ularga oila tomarqasidan qo‘shimcha daromad olishning amaliy ahamiyatini tushuntirishi, yaxshi yashashning zaruriy shartlilikini anglatish juda muhim.

Odam yaxshi yashashi uchun aqlli mehnat qilmasa, yaxshi yeb-ichmasligi va sog‘ bo‘lmasligi hamda uzoq umr ko‘rmasligini tushuntirishi, bildirishi kerak. Inson hayotida baxtli bo‘lishi uchun avvalo teran fikrlay olishi va o‘ylagan fikrini amalda qo‘llay olmog‘i va buning uchun o‘zida iroda kuch topishi hamda uni ishga sola olishi kerak. Shundan keyin u aniq natijaga va muvaffaqiyatga erisha oladi deb ta‘kidlamog‘i lozim. Inson hayotda muammosiz yashashi uchun esa ongli ravishda biror mehnat bilan haqiqiy shug‘ullanishi va uning evaziga o‘z turmushini to‘la-to‘kis ta‘minlashini, muammolar bo‘lmasligiga erishadi. Aksincha oila tomarqasini o‘z holiga tashlab qo‘ysa, qo‘shimcha daromad olmasa, birinchi galda o‘zining, oila a‘zolarining yaxshi yashashi mumkin emasligini anglatishi darkor. Mehnat qilish mazkur muammolarni amalda hal qilishning eng maqbul to‘g‘ri yo‘ligiga ishonirish zarur.

Agar inson dangasa, tanbal bo‘lib bajaradigan ishini ortga surib o‘z vaqtida bajara olmasa, natijaga erisha olmasligini hayotiy misollar bilan isbotlashi lozim.

Oila boshliqlari va yoshlarni oila tomarqasidan unumli foydalanishga o‘rgatishda mahalla tomonidan uyushtirilgan targ‘ibotda bog‘ yoki chorvadan mahsulot yetishtirib yuqori daromad olayotgan tadbirkorlarning tushuntirishi, suhbat, uchrashuvlarini va ularning ilg‘or tajribalarini bevosita ko‘rsatishini tashkil qilish samarali natija beradi. Shuningdek, oyinai jahonda «Mening bog‘im» ko‘rsatuvlarini keng, chuqur tahlil qilib bahor faslida ko‘plab ko‘rsatish aholiga kuchli ta‘sir ko‘rsatadi. Masalan oilaviy tadbirkorlik bilan shug‘illanuvchi inson oila tomarqasi, uy-joy atrofida olma, uzum, nok, shaftoli, zardoli, yong‘oq, bodom, olxo‘ri kabi mevali ko‘chatlarni qanday joylashtirish, ekish, shakl berish, ularni parvarishlash, zararkunanda va hayvonlardan himoyalash, hosilni terib olish, saqlash va sotish kabi ishlarni yaxshi bilishi kerak. zaruri yetishtirilgan mahsulotdan moddiy manfaat topib qo‘shimcha daromad olishga qiziqishi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Agar inson shug‘ullanadigan sohaga qiziqmasa, yaxshi natijaga erishmaydi.

Oilalarning qo‘shimcha daromad olish imkoniyatlari suvli, lalimi hududlarda joylashishiga qarab o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Suvli joylarda oila tomarqasidan ko‘chat yetishtirib bog‘ yaratib olma, nok, olxo‘ri, zardoli, anor, anjir, bodom va yong‘oq kabi mevalardan yuqori hosil olish yoki chorva va parranda boqib go‘sht, sut, tuxum singari mahsulotlarni ishlab chiqarish mumkin. Masalan Respublikamiz qishloq

joylarida shaxsiy tomarqadan 8-15 million yoki chorvadan 30-40 million qo‘shimcha daromad oladiganlari diqqatga sazovor. Bunday oilalar qo‘shimcha daromad hisobiga xonadoni obod va oila a‘zolari farovon yashaydi, yengil mashinalarga ega. Oilasida muammo yo‘q.

Lalimi hududlarda va tog‘-yon bag‘risida yashaydigan oilalarning qo‘shimcha daromad olish imkoniyatlari yanada katta. Chunki yer maydoni keng, uy joy atrofida mahsulot yetishtirishga sharoit yaxshi. Ammo aholining aksariyati bunday imkoniyatdan samarali foydalanmaydi, odatlanmagan. Ayniqsa shaxsiy tomarqa va uy joy atrofidagi maydondan uzum, yong‘oq, bodom, xandon pista kabi mevalardan yoki kunjut, masxar, zig‘ir singari ekinlar ekib qo‘shimcha daromad olish imkoniyati katta. Faqat mazkur meva ko‘chatlarini bir-ikki yil kech bahor, yoz va kuz oylarida suv quyib ko‘kartirish kerak. Masalan, tok to‘chati uch-to‘rt yilda 30-50 kg, keyinchalik parvarishga qarab 100-200 kg dan uzum hosili olish mumkin. Agar uy joy atrofiga 20 tup tok ekib uni himoyalasa 5-7 yildan so‘ng 4-5 tonna uzum hosili olish mumkin. Oila a‘zolari hosilning bir qismini hohlagan vaqtida iste‘ml qilib, qolganini bozorga sotishi mumkin. Sof qo‘shimcha daromad faqat uzumdan kuzda ming so‘mdan sotganda to‘rt millionni tashkil qiladi. Bu borada vodiy aholisini namuna qilib ko‘rsatish mumkin. Bodom, xandon pistaning 1 kg 45000-150000 ming so‘mdan kam emas. Mazkur mevalar lalimida yaxshi o‘sib 5-7 yilda hosil beradi. Qolaversa o‘z mehnati bilan yetishtirilgan meva oila a‘zolari uchun totli, shirin va qadrlı bo‘ladi. bozordan sotib olish uchun mablag‘ va uni olib kelishi uchun masofa yo‘l yurish kerak.

Shaxsiy tomarqa, uy joy atrofidagi bo‘sh maydonlardan meva va boshqa mahsulotlarni yetishtirish oilaga nafaqat iqtisodiy foyda bo‘lish bilan birga, oila a‘zolarining toza havo olishga, bo‘sh vaqtini tabiat bag‘rida o‘tkazishga, zavqlanishga, xushkayfiyatli bo‘lishga, jismoniy harakatlanish orqali organizmda modda almashinishi yaxshilanishiga va nihoyat sog‘lom bo‘lib uzoq umr ko‘rishga bevosita ta‘sir ko‘rsatib oila muammolarini hal qilishga yordam beradi. Oilada voyaga yetayotgan yosh avlodni foydali, unumli, aqlli mehnat qilishga hamda o‘z mehnati natijalarini ko‘rishga va undan moddiy manfaat topib, zavq olishga o‘rgatadi. Yuqoridagilarning barchasi kelajakda mamlakat aholisining yerni qadrlab undan unimli foydalanish madaniyatini tarkib toptirib xonadonlarini farovon hayot kechirishiga olib keladi.

Xullas, oilalar shaxsiy tomarqa, uy joy atrofıdan unumli foydalanib mahsulot ishlab chiqarish, qo‘shimcha daromad olishga odatlantirish, tashkil qilish, amalga oshirish, takomillashtirishi mamlakat aholisi bandlagini, daromadini ta‘minlashning va turmush tarzini yuksaltirishning zaruriy sharti bo‘lmog‘i darkor.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va aholining daromad manbaini kengaytirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi pq-55-son qarori. 2021-yil 20-dekabr. lex.uz.
2. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. - Toshkent: «O‘qituvchi», 1992. 9-b.
3. www.temurtuzuklari.uz